

Boeken

Kees Vuyk

Gielen, P. (et al.) (2014) *De waarde van cultuur.*

Brussel: SoCiuS, Steunpunt voor sociaal-cultureel werk.
www.faronet.be/files/bijlagen/e-documenten/waarde_cultuur_rapport.pdf

Het verschil in cultuurpolitiek tussen Vlaanderen en Nederland is de afgelopen maanden weer eens duidelijk gedemonstreerd door twee publicaties: de Nederlandse notitie *De cultuurverkenning* van de Raad voor Cultuur en de Vlaamse studie *De waarde van cultuur*, geschreven in opdracht van de gezamenlijke Vlaamse culturele sectorinstituten door een Nederlandse (sic) groep wetenschappers van het onderzoekscentrum Arts in Society van de Rijksuniversiteit Groningen, geleid door de Vlaamse socioloog Pascal Gielen.

Beide willen het maatschappelijk debat over de betekenis van de kunsten voeden in de aanloop naar nieuwe politieke besluitvorming over kunstsubsidies. Maar terwijl de Vlamingen dat doen met een academisch werkstuk, presenteren de Nederlanders een brochure vol managementtaal. Ik voel me het meest uitgedaagd door de Vlaamse aanpak. Is het mogelijk om uit een hedendaagse academische benadering van cultuur en kunst cultuurpolitiek hout te snijden?

Het belang van de common

De waarde van cultuur bestaat uit

drie delen. Het eerste definieert de begrippen cultuur, creativiteit, erfgoed en kunst en plaatst ze in een heldere samenhang. Gielen c.s. geeft de kunstpolitiek daarmee een houvast. We hebben maatgevende kaders nodig om gemeenschappen te kunnen vormen, waardeoordelen te kunnen uitspreken en tot persoonlijke stellingname te kunnen komen. In academische termen: cultuur socialiseert, kwalificeert en subjectieveert. In het derde deel wordt de relatie van cultuur en kunst met een gemeenschap uitgewerkt met theoretische noties over het belang van de *common* – dat wat een groep mensen met elkaar deelt en deze groep juist tot een gemeenschap (*community*) maakt: land, erfgoed, infrastructuur, creativiteit en dergelijke – die nu in de cultuurtheorie populair zijn.

Het middendeel speurt naar recent onderzoek waarin geprobeerd is de waarde van cultuur meetbaar te maken. De Arts Council of England heeft al verscheidene van dit soort onderzoeken geëntameerd. In Amerika publiceerde de Rand Corporation in 2004 het rapport *Gifts of the muse*, een systematisch overzicht van alles wat bekend was over de effecten van de kunsten op individu en samenleving (McCarthy 2004). In Nederland is nog weinig gedaan aan het effectonderzoek, noch aan het systematisch bijeenbrengen van de uitkomsten ervan. Kunstinstanties hebben er geen geld voor, en de belangrijke financiers hebben het er niet voor over. Hulde daarom aan de gezamenlijke Vlaamse kunstinstanties voor hun opdracht tot dit onderzoek.

Vlammen

De onderzoekers bieden een overzicht van de meest recente onderzoeksgegevens. Er is een stroom van gedegen wetenschappelijke publicaties die positieve effecten melden van 'ontmoetingen' met de kunsten – van zelf kunst beoefenen, via bezoeken aan kunstmanifestaties tot slechts de aanwezigheid van een kunstinstantie in de buurt. 100 procent overtuigend is het bewijs echter nooit: dergelijke onderzoeken zijn lastig uit te voeren, de methodes rammelen en de aantallen in de onderzoeksgroep zijn meestal bescheiden; de samenstellers van deze studie zijn er eerlijk over. Niettemin maakt hun overzicht indruk. Waar rook is moet vuur zijn. Het kan niet anders of de kunsten steken iets aan in personen en gemeenschappen waardoor ze (soms) gaan vlammen.

Het grote probleem bij het doen van onderzoek naar de effecten van de kunsten, is het ontbreken van een stevig theoretisch kader. Als je theorie geen hypothesen toelaat, kun je in het onderzoek wel verbanden zoeken, maar er niet achter komen hoe ze liggen.

Hierin schuilt het belang van de twee theoretische delen van deze studie. Ze vormen een aanzet tot zo'n theoretisch kader. Socialiseren, kwalificeren en subjectiveren opvatten als kernprocessen van de cultuur zet scherp neer wat cultuur doet. Cultuur in bredere zin is het scheppen van maatgevende kaders waarbinnen mensen zich met elkaar verbonden kunnen voelen. Die kaders zijn de *commons* zonder welke een gemeen-

schap uiteenvalt in op zichzelf gerichte individuen. De kunsten, cultuur in engere zin, maken de kaders waarneembaar. Ze nodigen uit tot reflectie over de maat die we elkaar in een gemeenschap nemen en daarmee zien we wat buiten die kaders ligt: de onmaat in termen van Gielen c.s. of het mateloze, zoals ik het in mijn boek *Het menselijk teveel* genoemd heb (Vuyk 2004). Ook dat zicht heeft een gemeenschap nodig om vitaal te blijven.

Maar deze studie verbindt de kunsten te zeer met die onmaat, of het proces van subjectiveren. Subjectiveren is tamelijk zeldzaam. Cultuur, ook die van de kunsten, gaat grotendeels over socialiseren en kwalificeren. Ik denk dat we de verbondenheid van de kunsten met die meer alledaagse processen vooral moeten waarderen. Dan wordt het vermoedelijk ook gemakkelijker de bijdrage van kunst aan ons leven in onderzoek duidelijk te maken. •

Literatuur

McCarthy, K.F. (et al.) (2004) *Gifts of the muse: reframing the debate about the benefits of the arts*. Santa Monica: RAND.

Vuyk, K. (2004) *Het menselijk teveel: over de kunst van het leven en de waarde van de kunst*. Kampen: Klement.

